

DE TROPISCHE NATUUR

ORGAAN VAN DE NEDERLANDSCH-INDISCHE NATUURHISTORISCHE VEREENIGING

Onder redactie van M. A. Lieftinck, met medewerking van Dr C. G. G. J. van Steenis voor het botanisch gedeelte. Alle stukken het tijdschrift betreffende te richten tot M. A. Lieftinck, Zoölogisch Museum, Buitenzorg.

Hoofdbestuur der Vereeniging: Dr D. F. van Slooten, Voorzitter (Herbarium te Buitenzorg), Dr J. H. Coert, Onder-voorzitter (H.B.S.-straat 17, Soerabaja), Mej. C. J. van Schoonneveldt, Secretaresse-Penningmeesteres (van Heutszboulevard 12, Batavia - C.), M. A. Lieftinck, Secretaris-redacteur van het tijdschrift.

Abonnementsprijs voor niet-leden der Ned.-Indische Natuurhistorische Vereeniging f 7.—

DE MORIELJES VAN JAVA

De zwammenflora van Nederlandsch Indië kan men gerust zeer rijk noemen. Niet alleen komen de meeste uit de gematigde streken bekende geslachten ook hier voor, doch bovendien bezitten wij nog een groot aantal typisch tropische genera.

Wat de soorten betreft is de toestand echter geheel anders. Er zijn een aantal, vooral lagere zwammen, die zoowel in Europa als in Indië gevonden kunnen worden, maar die komen dan ook verder over de geheele wereld voor. Dit zijn zulke allergeeftenste schimmels als *Aspergillus*, *Penicillium*, *Mucor*-soorten, etc. Voor het grootste deel dus vormen, die op elk substraat willen groeien. De groote massa soorten uit Nederlandsch Indië is echter of typisch voor ons eigen areaal of voor tropische gebieden in het algemeen. Natuurlijk bestaan er uitzonderingen, doch die zijn er, voorzoover wij weten, maar weinig. De meeste Europeesche paddestoelen zal men hier tevergeefs zoeken en de opgaven, die men hierover in de literatuur kan vinden, berusten gewoonlijk op vergissingen of verkeerde determinaties.

Van groote, opvallende soorten, die zoowel in de gematigde luchtstreken als in Indië voorkomen, kan ik b. v. noemen *Fistulina hepatica*, de bekende bieftstukzwam. Deze eetbare paddestoel groeit in Europa op loofboomen, vooral eiken; terwijl ze hier op Java alleen in de bergbosschen, vaak eveneens op eiken, is aan te treffen. Heel algemeen is ze intusschen niet, doch zoo nu en dan komen mij exemplaren in handen, die meestal kleiner zijn dan die van den Europeeschen vorm. *Fistulina hepatica* blijkt trouwens een zeer groot verspreidingsgebied te bezitten. Ze is behalve van Europa en Java tevens nog bekend van Noord Amerika, Cuba, Patagonië, Britsch Indië, Ceylon en Australië.

Een andere kosmopolitische soort, die in geheel Nederlandsch Indië uiterst algemeen is, is *Schizophyllum commune* (zie De Tropische Natuur 13, 1925, p. 136-141). En zoo zijn er nog wel meer te vermelden, doch hun aantal zinkt in het niet tegenover het groote leger typisch tropische vormen.

Het geslacht, dat ik thans bespreken wil, nl. dat der morieljes of *Morchella*, heeft vertegenwoordigers, die zoowel in de gematigde streken als in de tropen groeien.

JUNGHUHN was de eerste, die een morielje voor Java vermeldde. Hij vond nl. *Morchella deliciosa* op den Goenoeng Tjeremai. De beschrijving, die hij van deze soort gaf, laat geen twijfel aan de juistheid van zijn determinatie toe. In De

Tropische Natuur 14, 1925, p. 155-156 deelt VAN OVEREEM geheel ten onrechte mede, dat JUNGHUHN *M. esculenta* gevonden zou hebben. Deze van *M. deliciosa* gemakkelijk te onderscheiden soort is tot nu toe nooit in tropische gebieden aangetroffen.

In hetzelfde artikel kon VAN OVEREEM een tweede morielje soort voor Java vermelden. Hij noemt deze *M. conica*, doch, zooals uit de gegeven afbeeldingen en een onderzoek van het in het Herbarium te Buitenzorg bewaarde materiaal blijkt, is dit zonder eenigen twijfel *M. intermedia*, een vorm, die reeds van tropische gebieden vermeld is, hoewel ze ook in Europa voorkomt. Van *M. conica* is ze door den minder toegespitsten hoed en vooral door de veel onregelmatiger verloopende ribben goed te onderscheiden. Bij *M. conica* loopen deze ribben nl. typisch in de lengte-richting van den hoed.

Verder vond ik in de collectie te Buitenzorg nog één ongedetermineerde morielje, die door DANSER bij Garoet verzameld was. Ook dit exemplaar behoort tot *M. intermedia*.

In De Tropische Natuur 17, 1928, p. 12, wordt dan door DOCTERS VAN LEEUWEN nogmaals de vondst van een morielje medegedeeld. Het gold hier een enkel vruchtlichaam, dat op den top van den Goenoeng Soembing groeide. In deze korte mededeeling wordt geen naam genoemd, doch wel een goede afbeelding gegeven. Deze figuur laat duidelijk zien, —

en een onderzoek van het geconserveerde exemplaar bevestigde dit — dat wij met *M. deliciosa* te maken hebben.

Zoo is dan de door JUNGHUHN voor het eerst in Java ontdekte soort bijna een eeuw later weer gevonden! De soort, waarvan ik hierbij nogmaals een afbeelding (fig. 1) geef, is heel typisch. Het is een kleine, slanke morielje met sterk toegespitsten hoed en duidelijk in de lengterichting verloopende ribben. De door deze ribben omsloten vakjes (alveolen) zijn donkerder gekleurd dan bij de meeste soorten het geval is.

Van Jhr W. C. VAN HEURN ontving ik tenslotte een viertal door hem in den laatsten tijd verzamelde morieljes. Twee dezer exemplaren behooren weer tot *M. intermedia* (fig. 2). Het eene werd bij Sarangan, het andere te Poedjon nabij Tjoban Rondo gevonden.

Uit onze figuur blijkt de identiteit met de door VAN OVEREEM afgebeelde soort.

De twee andere door VAN HEURN gezonden morieljes behooren wel tot één soort, hoewel ze in grootte sterk verschillen. Ze wijken echter van de tot nu toe hier gevonden soorten heel sterk af. Ik reken ze voorloopig tot *M. distans* (fig. 3), met welks beschrijving en afbeelding zij nog het meest overeenkomen. In ieder

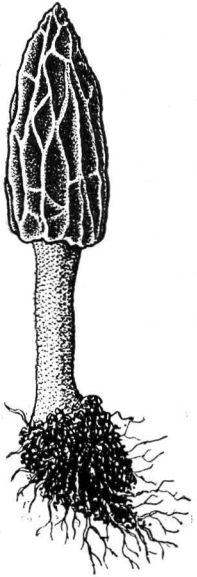

Fig. 1. *Morchella deliciosa* (nat. gr.)

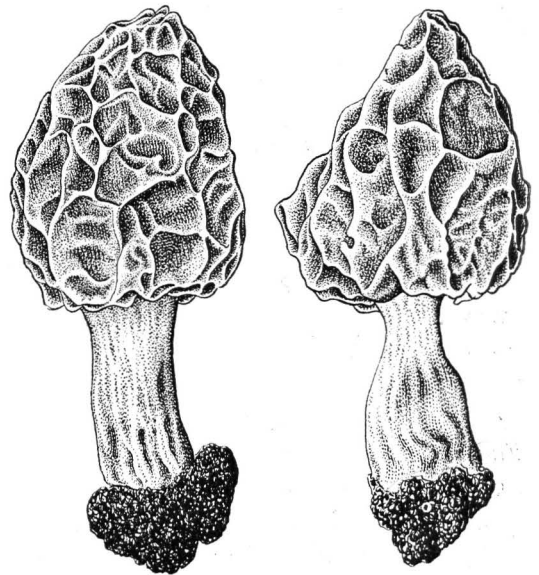

Fig. 2. *Morchella intermedia* ($\times \frac{3}{4}$)

geval hebben wij met een voor Nederlandsch Indië nieuwe soort te maken. Kenmerkend voor deze zijn de slanke, vaak zeer lange vruchtlichamen, de sterk toegespitste hoed, de in de lengterichting verloopende ribben en de vaak langgerekte alveolen. Het groote exemplaar komt van Bermi op de Westhelling van het Janggebergte, het kleine exemplaar werd op den Goenoeng Dorowati boven Poedjon gevonden. Ondanks de sterke verschillen in afmetingen twijfel ik er toch niet aan of beide exemplaren zijn vertegenwoordigers van dezelfde soort, daar dergelijke variaties in grootte bij *Fungi* lang niet zeldzaam zijn.

Hiermede heb ik nu niet alleen alle morieljesoorten, doch tevens ook alle exemplaren, die van Java bekend zijn, behandeld. Van de andere eilanden van onzen Archipel kennen wij geen vondsten van morieljes, doch ik twijfel er niet aan of ze komen nog op verschillende plaatsen voor, vooral in die gebieden, waar eenigszins hoge bergen aanwezig zijn.

Het blijkt echter wel, dat morieljes bij ons verre van algemeen zijn. Jhr VAN HEURN, die er veel naar heeft uitgekeken, is dezelfde meening toegedaan. Van het verzamelen van deze in Europa in culinair opzicht zeer hooggeschatte eetbare paddestoelen zal dus voorloopig wel niet veel komen.

Verder zien wij uit de opgegeven vindplaatsen, dat het typische gebergteplanten zijn, die tusschen 1000 en 3340 m zeehoogte gevonden kunnen worden. In de gematigde streken komen dezelfde soorten, zooals vanzelf spreekt, meest in de laagvlakte voor.

De soortsonderscheiding in het genus *Morchella* is niet gemakkelijk. Ze geschiedt voornamelijk naar den vorm van de vruchtlichamen, daar de microscopische kenmerken bij de meeste soorten zeer weinig verschillen opleveren. Voor een juiste determinatie zijn dan ook vele exemplaren van één en dezelfde soort gewenscht, opdat men eenig idee krijgt van de variatie-breedte. Dat dit inderdaad noodig is, bewijzen onze twee in afmetingen sterk verschillende exemplaren van *M. distans* op afdoende wijze. Ook de exemplaren van *M. intermedia* vertoonen een duidelijke variabiliteit, alhoewel niet zoo opvallend als die der vorige soort.

Ondanks het feit, dat wij van de Javaansche morieljes slechts weinig exemplaren bezitten, nl. 1 van *M. deliciosa*, 5 van *M. intermedia* en 2 van *M. distans*, zijn de verschillen duidelijk genoeg om de soorten te kunnen afgrenzen.

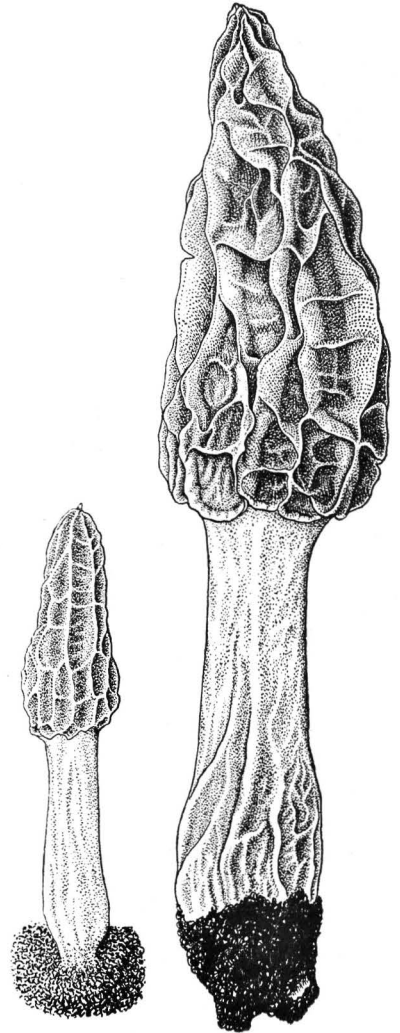

Fig. 3. *Morchella distans* ($\times \frac{3}{4}$)